

УКРАЇНСЬКІ ТРАДИЦІЇ У
ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ

Степанова Ірина

Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту

Аннотация

В статье рассматриваются вопросы необходимости использования элементов украинских народных традиций в процессе физического воспитания детей. Систематическое применение украинских народных подвижных игр на занятиях физической культурой способствует развитию и совершенствованию двигательных и личностных качеств.

Ключевые слова: игра, физическая культура, дети, народные традиции, патриотизм.

Annotation

The article deals with the need to use elements of Ukrainian folk traditions in the process of physical education of children. The systematic use of Ukrainian national outdoor games in physical education will contribute to the development and improvement of motor and personal qualities.

Keywords: Play, physical education, children, people, traditions, and patriotism.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Активізація демократичних процесів, звільнення від тоталітарних впливів в усіх сферах суспільного життя спонукає нас до самоусвідомлення та об'єктивного осмислення національної історії, пізнання й усвідомлення глибини української культури, в тому числі, і фізичної культури.

Фізична культура – фундаментальна складова національної культури, сучасна і водночас заснована на традиціях. Роль народних традицій особлива й визначна. Це відкритий шлях самопізнання, тобто самовдосконалення, найдієвіший інструмент зміцнення духовності й здоров'я окремої людини й нації.

Особливе занепокоєння нині викликає відсутність у більшості юнацтва усвідомлення себе як частини народу, співвідношення своєї діяльності з інтересами нації. Зарядити справі може створення такої системи освіти, яка виховувала б національно свідомих громадян України [6].

На сучасному етапі розвитку української освіти постала проблема усунення гострих суперечностей між досягненням багатовікового досвіду народу і незадовільним застосуванням його у фізичному вихованні дітей молодшого шкільного віку. Фактично „прогресивні народно-побутові традиції й національні звичаї духовно-морального, де-

мократичного, господарсько-трудового, культурно-естетичного характеру можуть бути приречені на забуття” [3, 6].

Наукові дослідження [1, 3, 6] переконливо доводять, що дитина повинна перебувати під постійним виховним впливом матеріальної та духовної культури свого народу. Це потрібно насамперед для найповнішого розкриття природних здібностей дитини, розвитку її талантів, виявлення етнопедagogічних особливостей. Психолого-педагогічні аспекти виховання з елементами українських традицій та національної культури були предметом дослідження багатьох науковців різних часів, а саме О. Ващенко [2], Е. Вільчковський [3], Г. Воробей [4], А. Цьось [6], О. Яницький [7]. Тому система освіти – загалом і процес фізичного виховання – зокрема мусять бути саме національними. Необхідно створити передумови поповнення сучасної методики вічними цінностями національної системи фізичного виховання молодого покоління, несправедливо забутими й до певної міри втраченими.

Метою нашого дослідження є наукове обґрунтування використання українських традицій у системі фізичного виховання дітей на основі використання рухливих ігор.

Наукове дослідження виконується в рамках держбюджетної теми «Науково-теоретичні основи інноваційних технологій у фі-

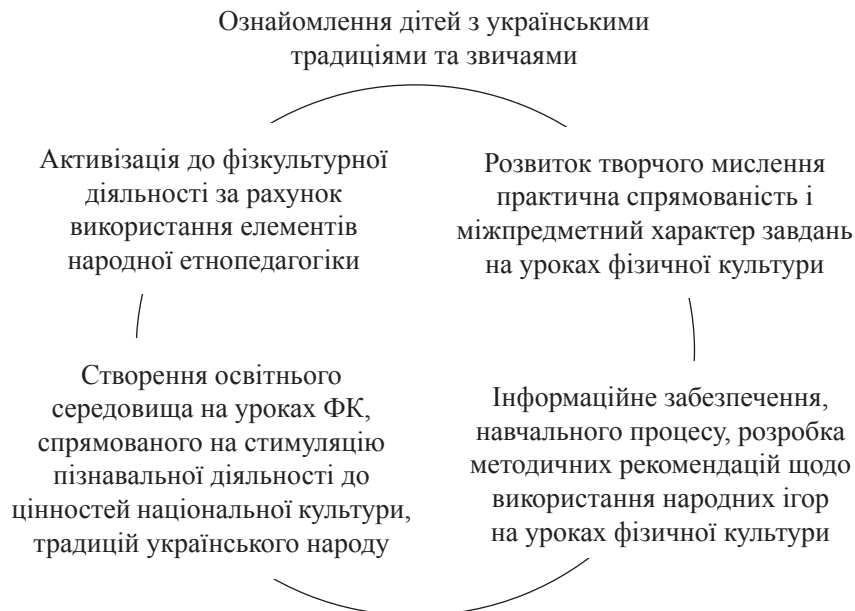

Рис. 1. Умови реалізації народних рухливих ігор у процесі фізичного виховання

зичному вихованні різних груп населення» (номер державної реєстрації 0113U001406).

Результати дослідження та їх обговорення. Фізичне виховання дітей сьогодні в Україні є одним із пріоритетних напрямків реформування освітньої сфери. Це зумовлено тим, що саме фізичне виховання є важливим компонентом гуманітаризації та гуманізації освіти, формування у молодого покоління фізичного та морального здоров'я, прагнення активного життя і професійної діяльності [5, 7].

Формування національної свідомості дітей набуває першочергового значення в умовах розбудови незалежної України. У коментарі до «Базового компонента дошкільної освіти в Україні» підкреслюється, що система освіти має забезпечувати «прилучення дітей до системи цінностей, культури і традицій українського народу, виховання шанобливого ставлення до його надбань; ознайомлення з культурою народів світу». Державна національна програма «Освіта» (Україна в XXI столітті) визначає головною метою національного виховання успадкування школярами надбань історії свого народу, мови, культури, звичаєвості, духо-

вної моральності.

Саме навчальні заклади і покликані формувати національну свідомість, починаючи від дитячого садка і завершуючи старшою школою. Звідси завдання – виховати дітей свідомими громадянами, які б любили Україну, були готові захистити її, дбали про розвиток нашої культури, літератури, історії, шанобливо ставились до історичних набутоків, цінували традиції і звичаї українського народу, своїх батьків» [1, 6]. Від успішного розв'язання цих завдань залежить наше майбутнє, а отже – і зміцнення державної незалежності.

Ми проаналізували систему фізичного виховання Войнівського ДНЗ «Веселка» та Войнівської ЗОШ Олександрійського району Кіровоградської області. Основним засобом виховної роботи цих закладів обрано козацьку педагогіку тому, що найпотужнішою суспільно-політичною, морально-духовною, військово-оборонною силою було українське козацтво, яке створило високоефективні виховні цінності, традиції лицарського гарту молоді. Основною метою роботи є формування національно свідомих громадян України, творче продовження в су-

часних умовах козацьких звичаїв і традицій, формування в кожній дитині прагнення розвивати в собі кращі людські риси українця-патріота. Для досягнення мети робота проводиться в таких напрямках:

- туристично-краєзнавча робота;
- вивчення історії і традицій періоду козаччини, козацького фольклору;
- пропагування здорового способу життя;

Народна фізична культура включає ті види рухової активності та методи їх використання, які історично склалися як наслідок непрофесійної діяльності з метою фізичного, психічного та фізіологічного впливу на розвиток людини, адекватного пристосування до умов навколишнього середовища, підготовки до трудової діяльності та військової справи.[2] В цьому плані слід вказати на педагогічну значущість народних ігор, основні компоненти яких (зміст, форма, методичні особливості) роблять їх одним із ефективних засобів, що можуть застосовуватися у всіх ланках системи фізичного виховання

Народні рухливі ігри належать до універсального засобу всебічного виховання молоді. В них яскраво відображено побут, праця, національні традиції народу, уявлення про сміливість, чесність, винахідливість людини. В цих іграх має місце шанобливе ставлення до національної культури, вони створюють емоційну основу для розвитку патріотичних почуттів: любові та поваги до рідної землі, відданості Батьківщині.

Види народних рухливих ігор:

1. Сюжетні народні рухливі ігри. Більшість рухливих ігор цього виду колективні, дитина привчається в них погоджувати свої дії з діями інших гравців, стримувати свої примхи, бажання, діяти організовано, того вимагають правила.

2. Культурні народні рухливі ігри. У більшості рухливих ігор цього виду використовуються різ-

ні форми культових і ритуальних дій: моління про врожай, різні заклинали дії, звернення до сил природи, до духів добра і зла, забави, хороводи.

3. Сезонні народні рухливі ігри. Стикаючись із силами природи, кліматичними умовами, від яких залежав урожай, а від того – й добробут кожного, люди за довгі століття виробили цілу систему свят, обрядів, звичаїв, пов'язаних із кожною порою року (зимовий, весняний, літній та осінній цикл ігор).

4. Природно-кліматичні народні рухливі ігри. Зміст цих ігор тісно пов'язаний з природними умовами та історичними особливостями розвитку того чи іншого регіону України. У степовій частині України переважно були поширені рухливі ігри з “широким полем ігрової діяльності”, а саме: метання палиці та м'яча, біг навздогін тощо. В гірських районах Галичини більше поширення отримали ігри на рівновагу, з перетягуванням, стрибками, метанням предметів в ціль (“забивання сокирки”, “перетяжка” та ін.).

Самобутність української культури й побуту проявляються в тому, що народні рухливі ігри супроводжуються словом та мелодією.

Національна специфіка рухливих ігор проявляється:

- у відтворенні психологічних особливостей народу, його світобачення, моральних норм;

- у національній мові;

- у відображенні історії нації, її культури, громадського й побутового життя, традицій, релігійних вірувань, звичаїв;

- у зв'язках рухливих ігор з національним фольклором;

- у національній специфіці вираження загальнолюдських ідей добра і справедливості, естетичних поглядів, суспільних інтересів;

- у любові до природи, до рідного краю, серед яких живе нація.

Народні рухливі ігри застосовувалися у різних частинах і видах уроків фізичної культури. Під

час підготовчої частини уроку застосовувалися ігри, які сприяють організації та підготовці дітей до виконання завдань уроку; в основній частині – ігри, спрямовані на закріплення і удосконалення складних рухових дій; у заключній частині – ігри малої інтенсивності, які сприяють зниженню фізіологічного навантаження дітей.

Проблему впровадження (рис.1) українських народних рухливих ігор у практику фізичного виховання необхідно вирішувати на рівні психолого-педагогічної систематизації ігор, вивчення їх впливу на організм дітей, наукового обґрунтування методик їх використання в навчально-виховному процесі.

Тому ми вважаємо, що сьогодні перед навчально-виховними закладами на уроках з фізичної культури та вчителями потрібно ставити завдання забезпечити дітей не тільки розвитком рухових якостей, набуття необхідних умінь і навичок в системі фізичного виховання та знання про здоровий спосіб життя, а й ознайомлення дітей з українськими традиціями та звичаями; розвивати творчі здібності та мислення; ознайомити дітей з календарними, народними святами; використання народних ігор на уроці з фізичної культури; активізувати фізкультурну діяльність за рахунок використання елементів народної етнопедагогіки та диференційований підхід в системі фізичного виховання.

З огляду на це підвищення ефективності фізичного виховання тісно переплітається із проблемами впровадження у практику елементів народної фізичної культури, які мають розвивальну, культурну і виховну цінність.

Висновки. Систематичне застосування українських народних рухливих ігор за характером рухової діяльності на уроках фізичної культури сприяє не лише розвитку і вдосконаленню рухових якостей, а й вихованню позитивних рис особистості. Вивчення

звичаїв і традицій свого народу виховує любов і повагу до рідного краю, праці. Народні рухливі ігри є могутньою рушійною силою естетичного, морально-етичного та культурного виховання дітей. Педагогічне значення ігор полягає в тому, що вони є результатом виховних зусиль народу протягом багатьох століть і як незамінний виховний засіб передаються із покоління в покоління.

Перспективи подальших досліджень цієї проблеми вбачаються у вивченні впливу українських народних ігор на організм дітей різного віку.

Література:

1. Андрощук Н.В. Рухливі ігри та естафети у фізичному вихованні молодших школярів./ Н.В. Андрощук, А.Д. Леськів, С.О. Мехоношин – Тернопіль, 2000. - 168 с.
2. Ващенко О.М. Фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі навчального дня молодшого школяра : навч.-метод. посібник / О.М. Ващенко, В.М. Єрмолаєва, Л.І. Іванова [та ін.] ; [за заг. ред. Е.В. Белкіної]. – Кам'янець-Подільський : Абетка, 2003. – 192 с.
3. Вільчковський Е.С. Народна рухлива гра – основний засіб фізичного виховання дітей / Е.С. Вільчковський, О.І. Курок // Традиції фізичної культури. – К. : ІЗМН, 1997. – С. 147-153.
4. Воробей Г.В. Фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі навчального дня школярів початкових класів / Г.В. Воробей. – Івано-Франківськ, 1986. – 24 с.
5. Круцевич Т.Ю. Теорія і методика фізичного виховання / Т.Ю. Круцевич. – К. : Олімпійська література, 2008. – Т. 2. – 368 с.
6. Цьось А.В. Українські народні ігри та забави / А.В. Цьось. – Луцьк, 1994. – 96 с.
7. Яницька О.Ю. Українські народні рухливі ігри для дітей старшого дошкільного віку / О.Ю. Яницька. – Рівне, 1992. – 132 с.

